

El col·loqui de Vic:

Llengua catalana i educació en una perspectiva històrica

Massa vegades encara la "tradicció" pedagògica del Principat és feta objecte d'una veneració sospitosa. Molts no s'adonen o almenys fan com si no s'adonessin que els homes, els centres, els moviments i els corrents educatius que han romàs a la nostra memòria fins avui —i que mereixen ser remembrats—, són remembrats per la seva resposta creativa a una situació i a unes necessitats de tota mena que configuraven la seva circumstància. En aquest sentit, la tradició ben entesa és tot al contrari de l'ancoratge en el passat, en una "tradicció pedagògica catalana", i implica, en canvi, una resposta audaç i creativa davant els problemes del present. I és, precisament, amb aquest esperit que un nodrit grup d'estudiosos i pedagogs van dur a terme durant tres dies (31 de març-2 d'abril) una reflexió "històrica" entorn del binomi llengua-educació. Aquest era justament el tema principal de les V Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans, organitzades en aquesta ocasió, i de manera molt eficient, per l'Escola Universitària Balma de Mestres d'Osona (Vic). El propòsit d'aquest article és exposar algunes de les aportacions, assenyalar enriquidor (tan mancats com estem de debat de profunditat!), suggerits per les Jornades esmentades. Val a dir que la referència de les comunicacions comentades o al·ludides es fa aquí amb un número que correspon a l'ordre del llistat de "ponències i comunicacions" que adjuntem.

1. El paper de l'aprenentatge escolar en la castellanització

Penso que hi ha un ampli consens a l'hora de reconèixer que una autèntica resposta als problemes que tenen plantejats els Països Catalans —cadascun d'ells amb diferències de forma i de fons importants— passa per la catalanització dels serveis d'educació. Unicament al País Valencià aquest "consens" és, ara com ara, dissens, dissensió, causa de divisió civil. O potser, encara millor, efecte de dissensió civil. Tothom, però, i encara amb més intensitat els educadors, admetrà de totes maneres la necessitat d'arribar a plantejaments lingüístics clars i valents. Aquí no s'hi val allò d'amagar el cap sota l'ala.

La primera qüestió que historiadors, lingüistes i pedagogs presents a Vic van haver d'abordar és aquesta: quin va ser el paper de les institucions ideològic-cultural i educatives en el procés general de castellanització dels Països Catalans? I, encara més concretament: en quina mesura i de quina manera l'ensenyament escolar ha contribuït a la imposició del castellà, i en definitiva, a la "bilingüització unilaterial" de la nostra comunitat lingüística?¹⁸

És cosa coneguda que el procés d'imposició de l'idioma oficial del poder absolut, i més tard del centralisme que es volia "modernitzador", no segueix pas el mateix ritme als distints

països de parla catalana. En general, en aquest procés, el segle XVIII és decisiu: a poc a poc les conseqüències uniformitzadores de la política dels Borbó van fent-se sentir. Ara bé, aquesta penetració del castellà, aquest procés de bilingüització selectiva, no va ser pas un fet que trasmudés els hàbits lingüístics de la població en general —i de la població escolaritzada en particular— en un tres i no res. La uniformització dels esperits que suposava castellanitzar aquesta població, que suposava fer-la més dòcil al poder central, no podia pas fer-se només a base de cops de baqueta o de decrets com els de 1768-1781, a través dels quals s'imposava el castellà a l'escola i a la doctrina. Tampoc no n'hi hauria hagut prou amb tota la normativa prohibitiva posterior, que es va desgranant al llarg dels segles XIX i XX a l'àmbit dels Països Catalans. Calia més.

Calia un "cos d'ensenyants" dòcil a les incitacions del poder centralista que dominés la llengua oficial espanyola. Després de l'expulsió dels jesuïtes (1767), aquest paper va ser jugat sobretot pels escolapis.¹³⁻¹ M. Puig, treballant sobretot amb fonts escolàpies, va mostrar que àmplies capes de la població del Principat van restar al marge i fins van adoptar actituds espontàniament resistents enfront d'aquesta introducció del castellà. En concret, hi havia, segons aquest autor, tot un sector de gent vinculada a l'ensenyament que es resistia al bandejament del català, i argüien com a motiu principal que "la consolidació de la pròpia llengua és la base d'un bon aprenentatge". Sigui com sigui, a començaments del XIX l'aprenentatge escolar de la lectura i l'escriptura al Principat ja es devia fer, majoritàriament, en castellà "*conforme a las disposiciones reales*". Que els escolapis s'hi van aplicar a fons, per aquesta via castellanitzadora, fins a adquirir anomenada ens ho provaria, entre molts altres indicis, la petició del bisbe i els administradors d'una escola de Vic (la de Jesús i Maria: vegeu) al rei demanant l'any 1794 la vinguda dels escolapis a Vic, per estar aquest avessats a "*la pronunciació de la llengua castellana, la qual en Catalunya para enseñarse bien a los niños necesita de mucho egercicio en los maestros*".

A partir de les primeres dècades del segle XIX, a més de la majoria d'ordes religiosos dedicats a l'ensenyament, la castellanització educativa tindria per agents els mestres públics, el "cos" d'ensenyants públics de primer nivell. No cal dir que les institucions de la burgesia ascendent van coadjuvar a aquest propòsit: el cas dels il·lustrats i dels liberals mallorquins és prou clar. A Menorca, amb la dominació espanyola a partir de 1802, sembla haver-se col·lapsat la coherent "realitat cultural illenca des del punt de vista de la llengua. Prest toca el fi de la Societat de Cultura Maoonesa i de totes aquelles publicacions en llengua autòctona. A les escoles se comença a xerrar el castellà (...). Amb la nova dominació l'illa es va veure sotmesa al més gran marasme. El govern lliberal dels anglesos fou substituït per l'absolut i restrictiu de Carles IV. Es prohibí

5^{ena} Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans

gener 1983 / Volum 3 / 49 49

la llibertat duanera, es prohibí el lliure comerç del menorquins pel Mediterrani, es prohibí la llengua i Menorca es vegé sotmesa a una gran crisi econòmica que desembocà en la revolució de 1810".² A Mallorca, i ja des de les darreries del segle XVIII, les forces liberals modernitzadores assumeixen l'uniformisme castellanitzador com a projecte cultural-pedagògic. Aquesta castellanització de l'aparell escolar contrasta amb la política de l'Església local, profundament conservadora, la qual feia fracassar qualsevol intent "renovador", com el protagonitzat per Alexandre Rosselló i Mateu Obrador cap als anys vuitanta del segle passat. En el segle XX l'Església mallorquina degué jugar fort a favor de la mallorquinització i l'ús del català a l'illa.¹⁰ Figures com mossèn Antoni Maria Alcover o el bisbe Campins són prou representatives del que diem. "I arribam a la Segona República a on es perd l'oportunitat d'aconseguir l'aprovació del decret de bilingüisme i que la lluita per a la nostra llengua no fos una lluita de signe conservador, sinó defensada en els moviments de renovació pedagògica".¹⁰ Malgrat la repressió de la llengua i la cultura a les primeres dècades del franquisme, ja l'any 1962 es crea l'Obra Cultural Balear i el curs 1962-1963 s'organitzen els cursos elementals de llengua catalana a l'Estudi General Lul·lià. Crec que els darrers mots de la conferència de B. Mulet constitueixen una tibada visió personal dels esculls de la renovació pedagògica mallorquina dels darrers dotze anys:

"A partir de la L.G.E. (...) el problema de la llengua segueix sense solució adequada i Aina Moll inicia la campanya per a la cooficialitat del català a 1976, a nivell d'ensenyança, administració i mitjans de comunicació. Per altra banda s'inicien les setmanes de renovació educativa, escoles d'estiu, on augmenta el procés de conscienciació d'aquesta problemàtica, però a nivell de sistema escolar les realitzacions són pobres i només es coneix la labor de Mata de Junc com escola que es fa en català, si bé darrerament, amb l'aprovació del decret de bilingüisme i els cursos de reciclatge per als mestres, aparentment els poders oficials pareix que han donat una passa endavant. Malgrat tot això, la situació no és esperançadora ja que els mitjans de comunicació (premsa, ràdio i televisió) no col·laboren en la normalització lingüística i cultural, encara que facin de la llengua i la cultura una folkloritza-

ció, i de tant en tant publiquin espais en la nostra llengua. Les institucions educatives no col·laboren en la generalització de la normalització de la llengua; per exemple, a la Universitat ni les qüestions administratives ni docents es solen fer en català, molt pocs són els professors que imparteixen les seves classes en català. (...) La urbanització de la societat ha anat accelerant els canvis en els costums, donades les influències dels mitjans de comunicació social controlats pels poders econòmics i grups de pressió, facilitant l'estandardització de la cultura, en nom d'un universalisme uniformitzador; tot això en contra de les cultures autòctones i per tant de la nostra llengua i beneficiant la uniformització de l'ensenyança obligatòria, naturalment en castellà. Provocant a diversos sectors un anticatalanisme afavoridor de la castellanització".

2. La llengua materna com a instrument necessari d'alfabetització castellana

Tornem, però, enrera. Ja hem fet esment de la política de conreu del català a la predicació, a l'ensenyament, al catecisme, d'una Església amb fortes adherències *ancièn règime*, tant a les Illes com a Catalunya. De fet, per a l'Església la reivindicació lingüística formava part d'una estratègia de resistència a la modernització propiciada pel liberalisme burgès. I era una poderosa eina per mantenir l'ascendent de què gaudia prop de les masses rurals. Aquesta actitud eclesiàstica serà un ajut objectiu del nacionalisme conservador de les primeres dècades d'aquest segle a Catalunya i a les Illes derivarà cap a posicions políticament bunkerianes. El paper de l'Església valenciana sembla haver estat —encara que m'agradaria estar-ne més documentat— molt més aculturador en un sentit castellà. De fet, al País Valencià "la major part de les referències a l'ensenyament de la llengua al llarg del segle XIX són en certa manera negatives: la possible defensa del català radicava en la consideració de la llengua materna com un instrument necessari per a l'alfabetització castellana del poble. Era en realitat el mateix paper que hi jugà una bona part de l'Església del país que demanava una major instrucció com a instrument, malgrat tot imprescindible, per a ar-

ribar a les classes populars* en una època en què el nivell d'alfabetització —en castellà, és clar— era encara baixíssim: 16,8% l'any 1877 i 25,7% l'any 1900".⁹

El cas del País Valencià no deixa de ser ben diferenciat, amb els dos grups clarament delimitats de la seva "Renaixença": l'anomenat "cultista", de Teodor Llorente (1836-1911), molt conservador, i el "progressista" de Llombart (1848-1893), de caire federal i republicà. Més endavant, però, el moviment popular va derivar cap a posicions d'un republicanisme espanyolista. Per la seva banda "els patricis valencians mai no es preocuparen ni sentiren la necessitat de recuperar la pròpia llengua com a vehicle vàlid per a totes les circumstàncies de la vida pública; això hagués significat una projecció social de la Renaixença que els nostres prohoms, obediets als dictàmens governamentals i fortament lligats per interessos polítics i econòmics als partits monàrquics, estaven molt lluny de propiciar".⁹

O sigui que al País Valencià en cap cas no hauria pogut plantejar-se l'alternativa espanyolisme obrer-catalanisme conservador a què d'una manera en excés simplista s'ha volgut reduir de vegades la lluita de principis de segle. Sí que era comuna, en canvi, a les forces progressives i a les diverses famílies socialistes (i llibertàries), la infravaloració de la reivindicació de la llengua a favor d'un projecte internacionalista. Sabem que, per exemple, al grup de mestres racionalistes de primera hora, a Catalunya, l'opció restrictiva de Ferrer i Guàrdia va plantejar polèmica, com evidencia el testimoni de Rossell. No deixa de ser simptomàtic, d'altra banda, que la suposada llengua universal, l'esperanto, tingués aleshores adeptes de tot el ventall ideològic. Sense moure's del País Valencià, Carles Salvador (1919) a l'Associació de Mestres Oficials de Castelló acabava la seva conferència de defensa del valencià a l'escola recomanant que amb l'ampliació de l'escolaritat obligatòria fos obligatori de fer dos cursos d'esperanto! En tot cas, i pel que fa al Principat, és legítim de pensar que les organitzacions obreres i republicanes (una part de l'anarquisme finisecular, per exemple) van arribar a tenir molt clara la reivindicació de la llengua com a instrument de cultura i educació. Amb l'ascens del nacionalisme conservador, des de principis de segle haurien fet marxa enrera o posat sordina a aquesta reivindicació, per bé que mai del tot. Endinsant-nos una mica més en l'anàlisi del paper dels aparells ideològics d'Estat, i més concretament, del sistema educatiu en el procés de "bilingüització unilateral" dels Països Catalans, caldria veure fins a quin punt l'extensió de l'escolarització obligatòria en espanyol (a partir de mitjan segle XIX: 1857, llei Moyano) va potenciar més i més el procés diglòssic a les classes populars. Poc dubte ha d'haver-hi que la majoria dels mestres privats i sobretot públics van ser durant tota l'època de construcció de la xarxa primària pública *agents funcionals, actius i eficaços*, en la majoria de casos, de castellanització. La llei en aquest sentit era taxativa: calia ensenyar el castellà i en castellà, i proscriu el català (Farnés, 1888).¹⁷ Molts mestres van elaborar el segle passat i aquestes propostes de bilingüisme pedagògic. Bilingüisme "pedagògic" tenyit de seny, segons alguns, d'esperit claudicant, segons d'altres que consideren la poderosa eficàcia castellanitzadora de l'aparell escolar. Bi-

* El subratllat és de l'autor d'aquest article.

lingüisme escolar que coincidiria força amb alguna de les conclusions del Congrés de 1888 (Congreso Nacional Pedagógico auspiciat per l'Associació de Maestros Públicos de la Província de Barcelona). Concretament, amb aquelles conclusions aprovades només *por mayoría*, que diuen així:

"7.ª. La ciencia pedagógica reclama que a los niños se les instruya en la lengua que conocen.
8.ª. El mejor procedimiento para enseñar a los niños la lengua castellana, donde no es ésta la nativa, consiste en la práctica y comparación de aquella con la suya propia".

Joan Solà inicia a les Jornades una tasca d'anàlisi del que ell va anomenar *escuela catalana* de l'ensenyament del castellà el segle XIX (i per què no el segle XX?) i, sobretot, d'estudi dels autors gramaticals que van partir del "mètode comparatiu", és a dir, dels que preconitzaven que l'ensenyament del castellà s'havia de fer *a partir* del català i en català. No posaven, però, en dubte la seva funcionalitat castellanitzadora, ni l'axioma ben sintetitzat ja per Costa (1827) segons el qual "el conocimiento de la lengua castellana es la base principal de la buena educación e instrucción de la juventud (...), de modo que es hoy de toda necesidad para los catalanes". Dintre d'aquesta "escuela catalana" destacaria per exemple un Agustí Rius, les propostes teòriques i pràctiques del qual no acabaven d'encaixar, per cert, en la línia "comparativista" definida per Solà. Rius i Borrell va ser objecte d'una comunicació de Benito del Rincón:

"(Rius) propone que en las escuelas de las provincias no castellanas se instruya a la niñez en su lengua materna, destinando una lección diaria al estudio de la lengua castellana por comparación con aquella. Plantea incluso que podría distribuirse los días de la semana de manera que en tres de ellos el maestro enseñara hablando y haciendo hablar y escribir a los niños en su lengua nativa, y en los otros tres en la oficial". Gali, en sus Obras Completas, comenta así esta alternativa de Rius: si (...) considerem les conclusions de la setmana final de l'Escola d'Estiu de l'any 1932, en què es va estudiar la recta aplicació del decret de Marcel·lí Domingo sobre la cooficialitat del català a les escoles de Catalunya, hom veurà fins a quin punt el seny pedagògic i el patriotisme de Rius van il·luminar-lo quan va escriure les paraules precedents".¹⁵

3. "La història de l'educació als Països Catalans hauriem d'estirar-la cap al futur..."

En tot cas, cada proposta és fruit d'una situació, d'unes necessitats. Objectivament, la majoria de propostes de "bilingüisme" escolar motivades en consideracions "pedagògiques" o psicopedagògiques no han fet res més que estintolar, refermar, la castellanització a través de l'ensenyament obligatori. En el millor dels casos s'han basat en una opció política possibilista, molt típica dels representants dels "cos" del magisteri públic a Catalunya —o a d'altres contrades dels Països Catalans—, els quals a més de ser "catalans" eren (i en quines condicions!) funcionaris de l'Estat centralista.

En definitiva, podríem preguntar-nos (més enllà de les raons "pedagògiques" esgrimides en defensa del seu conreu a l'escola, encara

que fos —com passava en bona part de les propostes— per facilitar l'objectiu de la castellanització) per què havia de tenir el català un tracte preferencial o “just” a l'escola si no el tenia en la vida civil i política i també cultural. De fet, ja molt abans de la penetració del castellà i del seu arrelament com a llengua del poder, als Països Catalans el català havia conviscut en interrelació dinàmica amb el llatí (que a l'Edat Mitjana donava accés a la cultura dominant eclesiàstica). Josep Perarnau va mostrar²⁰ la presència del català —del vulgar— com a llengua vehicular a l'ensenyament “de lletra” i de “gramàtica” a l'Edat Mitjana. Sense oblidar que al domini lingüístic del català, s'hi donava també el conreu d'altres llengües —l'hebreu i, sobretot, l'àrab— i que això va tenir implicacions pedagògiques evidents (no cal evocar aquí el col·legi de Miramar —1276— fundat a Mallorca per Ramon Llull). En aquest sentit, l'aspecte interrelacional de la llengua i els encreuaments entre l'ús social de la llengua i l'ús escolar són aspectes metodològics a tenir molt en compte. En situacions socials i polítiques molt diverses el bilingüisme i fins plurilingüisme escolar ha estat a l'ordre del dia.

Més pròxim a les preocupacions actuals és el bilingüisme escolar induït políticament. Em refereixo al que hi va haver a Catalunya a l'etapa republicana (1931-1939). Va aclarir alguns extrems de la seva aplicació Jaume Carbonell.⁴ Recordem que el decret sobre la llengua dictat pel govern provisional de la República el 29-IV-1931 establia (art. 3) que “a les Escoles primàries l'ensenyament es farà també en llengua materna, castellana o catalana, i a partir dels vuit anys s'ensenyarà als alumnes catalans el coneixement i pràctica de la llengua espanyola, a fi d'aconseguir que la parlin i escriguin amb tota correcció”. Carbonell va estudiar l'aplicació del decret de bilingüisme a les escoles del patronat de l'Ajuntament de Barcelona, únic sector de l'ensenyament públic on sembla haver-se aplicat (almenys pel que fa referència a la ciutat de Barcelona) el bilingüisme definit i regulat per l'Estatut de 1932. Més específicament, va analitzar la resposta dels directors dels grups escolars a finals del curs 1932-1933, realitzada pel Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. La incidència d'aquest decret degué ser mínima al conjunt d'escoles de Catalunya:

“L'aplicació del decret de bilingüisme comportava molts problemes, tant pel fet que impedia, ni que fos a nivell experimental, la pràctica d'un ensenyament monolingüe a base de la llengua materna, com pel fet que la Generalitat no disposava de suficients competències legals ni recursos econòmics per a la introducció i generalització del règim bilingüe a les escoles”.

En aquest sentit, una “mitificació” de la política escolar —i lingüística— de la II República seria, és, absurda. Carbonell ens diu que “les normes elaborades pel comitè de la llengua per a la simultaneïtat del català i del castellà a partir dels vuit anys, i/o les conclusions aprovades a la conversa pedagògica “Problemes que planteja l'ensenyament del llenguatge a Catalunya” a l'Escola d'Estiu de 1932, tot i facilitar unes orientacions metodològiques relativament precises, no va poder ésser duta a la pràctica a nivell massiu en la mesura que aquestes iniciatives i d'altres per a promoure

la catalanització van quedar en simples recomanacions i crides a la bona voluntat dels mestres; en cap moment, però, es va poder prescriure des de Catalunya un mínim d'obligatorietat”.

Seria molt interessant de dur a terme una comparació acurada del que va donar de si l'aprenentatge de la nostra llengua a l'escola fa cinquanta anys i ara. Molt interessant i, suposem, també prou polèmic. Historiadors de l'educació i sociolingüistes no tenen ni molt menys un únic criteri en aquest respecte. Ni políticament, ni socialment les coses no es plantegen com fa mig segle. Hi ha hagut el franquisme, la immigració, la societat de consum i de mitjans de comunicació de masses, la informàtica i l'imperialisme cultural, econòmic i polític EUA pel mig. La transició entre la situació de la pre-guerra i la del “desarrollismo” del dictador general Franco mereix ser ben estudiada a cada un dels països de la nostra comunitat lingüística. A Vic es van donar alguns elements valuosos per a l'estudi de figures pont entre la situació d'abans de la guerra civil i la de les primeres dècades del franquisme, en la lluita per una educació escolar arrelada al medi. Persones com Carles Salvador al País Valencià i Alexandre Galí al Principat. Vicent Simbor va aclarir força extrems de les opcions ideològiques i pedagògic-lingüístiques de Carles Salvador i Gimeno (1893-1955).¹⁶ Alexandre Galí, per la seva banda, mereix estudis detallats, més enllà de la seva visió de l'educació catalana de la pre-guerra, tan rica i profunda en molts aspectes com excessivament apassionada en molts d'altres. Dues comunicacions van versar sobre la seva obra i la seva significació.^{3,5}

En fi, si com a eina d'intervenció el passat més llunyà és útil de conèixer, molt més ho és el passat immediat. Pel que fa a la Catalunya del Nord, J. Planes i U. Ferrer van analitzar el procés concret que va néixer amb “La Bressola”, fins a bifurcar-se amb “Arrels”. Ja ens referirem d'aquí a un moment al cas de l'ensenyament del català al País Valencià als darrers trenta anys, un procés qualitativament molt notable. A Catalunya, la catalanització de l'ensenyament a les darreres dècades del franquisme i en aquests anys de postfranquisme va ser abordada per un representant qualificat de la Delegació d'Ensenyament del Català d'Omnium Cultural, Joaquim Arenas, i per Juli Palou i Sangrà, de l'associació de mestres Rosa Sensat.^{11, 19} Aquests estudis evidencien que avui, al Principat, les condicions tècniques pedagògic-docents per a la catalanització plena del servei educatiu són molt millors que fa cinquanta anys. Ara bé, el que no queda pas tan clar, ni molt menys, és la voluntat política de grups i partits que remenen l'olla per dur a terme aquesta catalanització popular fins a les seves lògiques i necessàries conseqüències. Penso, en aquest sentit, que —com ja s'ha dit molt aquests darrers anys, amb no poca polèmica— el famós assumpte de la “unitat de la llengua” no és tant una cosa del “passat” comú com el fruit d'una voluntat mancomunada de salvament lingüístic i de projecte nacional. Per això va ser tan important la reflexió que va propiciar el grup valencià a les Jornades de Vic. El director de l'ICE de València, Josep Iborra,⁸ no podia pas ser més clar del que ho va ser. Després d'analitzar el període 1950-1980, època de veritable canvi qualitatiu al País Valencià en l'aspecte de posar en marxa sobre una base ferma o almenys sobre orientacions precises l'escola

arrelada al país, Iborra va afegir aquests mots que no tenen pèrdua:

“En pocs anys, crec, s'han fet moltes coses. Sobretot si tenim en compte que es partia pràcticament de zero. El País Valencià no comptava com Catalunya d'una tradició important en el camp de l'ensenyament de i en la llengua pròpia. A Catalunya durant la Mancomunitat i la Generalitat es pot parlar d'una història rica i suggestiva en matèria d'educació. Al País Valencià aquesta història no té, realment, més de vint anys. Ben mirat ha tingut el seu punt de referència a Catalunya. Els contactes entre ensenyants valencians i els dels Principat durant aquest any són un factor important i significatiu en aquesta història. Durant aquests anys, tant en el pla didàctic com en el cultural, les relacions s'han normalitzat dins dels límits que comporten les circumstàncies. Els llibres catalans es troben habitualment, si més no, en determinades llibreries valencianes. Això és una novetat que cal tenir molt en compte, no sols pel que té d'afirmació d'una consciència nacional comuna, sinó per les seues conseqüències pràctiques que han estat fecundes per a la represa valenciana. Es tracta, però, d'una etapa encara de transició. Perquè, de fet, hi ha tres àmbits particulars i tancats, que creen problemes als ensenyants i —tot s'ha de dir— als editors. Encara cal adaptar el que es fa a Catalunya: encara girem a l'entorn de coordenades dialectals. Els polítics no ens deixen superar aquesta situació. Crec, però, que hauríem de fer, tots, alguna cosa per encarar-nos directament amb el tema. La història de l'educació als Països Catalans hauríem d'estimar-la cap al futur: preparar-la, és a dir, pensar-la, inventar-la”.

4. Colofó

Amb ànim interdisciplinari, es va començar a Vic un diàleg sobre la qüestió de la (les) llengua en el procés d'educació. Aquesta valoració que hem fet de les seves aportacions no hauria de fer oblidar els nombrosos buits que queden per omplir i que, pel que respecta al Principat, van ser inventariats per J. Monés.⁷ Seria interessant reprendre

aquesta important qüestió en un futur col·loqui, un cop estiguin perfilats uns models metodològics de treball interdisciplinar que ens permetin, per exemple, estudiar la funcionalitat de les llengües i de la seva transmissió escolar en relació amb les desigualtats socials, aspecte aquest darrer massa absent de les Jornades. Cal continuar, d'altra banda, la prospecció de la catalanització de les institucions educatives, basant-nos en estudis com el de J. Puigbert.¹⁴ La castellanització no sols vehicular sinó de continguts i concepcions de l'ensenyament "burgès" per excel·lència del segle XIX: el batxillerat, els instituts, és un altre dels punts que mereix un tractament específic. En fi, caldrà discutir la força, el sentit i el mite de l'anomenada "resistència lingüística", prolongant els treballs pioners de J. Verrié. En fi, no cal insistir com és necessària la col·laboració futura de sociolingüistes, historiadors socials de la llengua i historiadors de l'educació. Toç aquest programa, però, l'haurà

52 (52/Volum 3/gener 1983)

facilitat en bona mesura el col·loqui —les Jornades— d'història de l'educació dels Països Catalans de Vic.

Pere Solà

1. J. Figuerola, *Aspectes educatius del primer terç del segle XIX a Vic: l'Escola de Jesús i Maria i l'ensenyament primari*. 2. Alzina Seguí, *Llengua i educació a Menorca: aproximació històrica al fet lingüístic illenc*. 3. S. Bolívar i Ribas i M. Fons i Esteve, *Alexandre Galí i l'aprenentatge de l'ortografia*. 4. J. Carbonell, *L'aplicació del decret de bilingüisme a les escoles del Patronat*. 5. J. Triadú, *La llengua en la història de l'ensenyament a Catalunya segons A. Galí*. 6. I. Mari, *Llengua i ensenyament a Eivissa i Formentera*. 7. J. Monés, *Aspectes històrics de la llengua a l'educació al Principat*. 8. J. Iborra, *l'ensenyament de la llengua al País Valencià (1950-1982)*. 9. J. Pérez Montaner, *Els estudis de llengua i literatura catalanes a les Universitats del País Valencià*. 10. B. Mulet Trobat, *Aspectes històrics de la llengua a l'educació a Mallorca*. També: *Elements per a un estudi de la castellanització i l'educació des de la Il·lustració a la Segona República*. 11. J. Palou i Sangra, *L'escola a Catalunya. L'aprenentatge i coneixement de les llengües catalana i castellana*. 12. J. Planes i U. Ferrer, *De "La Bressola" a "Arrels", un intent d'escola catalana en Català a la Catalunya del Nord*. 13. M. Puig i Reixach, *Algunes dades sobre l'ús del català a les escoles del segle XVIII*. 14. J. Puigbert i Busquets, *La Normal de Girona i l'ensenyament del català*. 15. B. del Rincón Igea, *Rius y Borrell: experiencia y buen sentido ante el problema del bilingüismo*. 16. V. Simbor, *Carles Salvador i l'ensenyança del català al País Valencià*. 17. J. Solà, *L'ensenyança del castellà a Catalunya al segle XIX*. 18. Ll. Aracil, *La instauració de la situació minoritària*. 19. J. Arenas, *Notes per a l'aproximació històrica de la Delegació d'Ensenyament Català d'Omnium Cultural o la lluita del català a l'escola*. 20. J. Perarnau, *Romanç i llatí, "aprendre de lletra" i "aprendre de gramàtica" en la Catalunya de la Baixa Edat Mitjana*.

revista catalana de (ciència) i tecnologia

SÓN
A LA VENDA
LES TAPES
DELS DOS
PRIMERS
VOLUMS

N.º 1 al 11 (1980-81)

N.º 12 al 22 (1982)

Desitjo rebre les tapes de (ciència)

primer volum segon volum

Faig efectiu l'import mitjantçant

taló bancari contra rebossament

Preu de venda: 600 ptes. més despeses de tramesa

